

gospodarja?! Zbirka se zaključí s pesmijo kovača iz leta 1878. Kovačeva pest je silna in močna, toda ta pest bi morala imeti pamet, oči, te bi vdarila prav!

Zvegla potepuhova je napisana v srednještajerskem dialektu. Jezik je poln tujk, še danes udomačenih in takih, ki jih je že odnesel čas. Za jezik kot za oznako pesmi v celoti velja, da so rezultat pesnikovega študija slovenskega ljudskega izročila in izredne sposobnosti, vživeti se v to izročilo, torej plod svojevrstne intuicije. Tu in tam se nam zdi katera pesem morda nekoliko prisiljena, vendar ta vtis brž izgine, ko spet obrnemo list v prikupni knjižici, ki jo je opremil Janez Vidic. Grafike starih mojstrov (A. Dürer, A. Altdorfer) iz zbirke celjskega muzeja pomagajo pesniku ustvarjati historično vzdušje lajnarskih balad.

Danica Zupančič

DVE PESNITVI LERMONTOVA V SLOVENŠČINI*

Pesnik in prevajalec Mile Klopčič že nekaj let uspešno prevaja rusko poezijo. Letos je prevodom iz Puškina, ki jih je slovenska javnost toplo sprejela in ugodno ocenila, dodal še poslovenitvi dveh pesnitev Lermontova — *Demon* in *Meirija*. Knjižicama je prevajalec napisal tudi spremne besede, v katerih je razložil nastanek in idejne osnove pesnitev, posebno pa še avtorjeve osebnoizpovedne elemente v njih. Pesnitvi je likovno opremil Vladimir Lakovič: ilustracije niso posebno uspele.

Mile Klopčič je ustvaril v slovenščini dokaj ustrezajoč izraz za Puškinove stvaritve. Pri prevajanju Lermontova je bil postavljen pred nove naloge. Čeprav sta oba velika ruska pesnika delovala malodane v istem času, so vendarle med njima precejšnje razlike. Medtem ko se v Puškinovem pesniškem svetu močno uveljavljajo realistične tendence, prevajajo pesnitvi Lermontova nekateri izrazito romantični elementi, vendar je to samo ena izmed razlik. To sta dve različni umetniški naravi, kar se odraža tudi v njunem stilu.

Meiri (1859) in *Demon* (1841) sodita med najpomembnejša pesniška dela Lermontova. V njima je ta pesnik-upornik izrazil osrednje probleme svoje pesniške narave. Zato imata obe pesnitvi izredno poudarjene čustvene in miselne elemente. V njih je izpovedal: hrepenenje po svobodi in domovini, upor zoper nasilje, vroče hrepenenje po sreči in sanje o njej, posebno ljubezen do prirode (*Meiri*), osamljenost in zavzeto iskanje izhoda iz nje, čustvo protesta in zanikanja in pa intenzivno erotično čustvo (*Demon*). Dogodke, s pomočjo katerih je to izpovedal, je prepletel z dejstvi iz gruzinske zgodovine, z motivi narodnih pesmi in legend in s fantastiko; postavil pa jih je v čudovito kavkaško prirodo.

Prevajanje takih del, kot sta ti dve pesnitvi, terja od prevajalca velike sposobnosti, da se vživi v tuj pesniški svet in da suvereno obvlada cel niz

* Mihail Jurjevič Lermontov, *Demon*. Vzhodna povest. Poslovenil Mile Klopčič. Ilustriral Vladimir Lakovič. Večni sopotniki. Bibliofilska zbirka. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1960.

** Mihail Jurjevič Lermontov, *Meiri*. Poslovenil Mile Klopčič. Ilustriral Vladimir Lakovič. Večni sopotniki. Bibliofilska zbirka. Državna založba Slovenije. Ljubljana 1960.

pesniških izraznih sredstev. Pri ocenjevanju prevodov umetniške literature, posebno še vezane besede, se običajno ne ustavljamo toliko ob vprašanju pravilnega podajanja dogajanja (vsebine); to stopnjo mora prevajalec tako in tako doseči — ampak ugotavljamo, kako je prevajalec v svojem jeziku ohranil značilnosti avtorjevega stila z njegovimi estetskimi in emocionalnimi prvinami.

Prevajalec je pri obeh pesnitvah obdržal verz, kot ga imata izvirnika. Tudi rime imajo enako podobo in razvrstitev kot v izvirniku; medtem ko se v Demonu prepletajo krepke in šibke rime, so v Mciriju samo krepke rime. Rimam, ki imajo veliko vlogo v ritmičnosti verza, posebno v Mciriju, je prevajalec dal tudi v slovenščini ustrezno funkcionalnost. Brez pridržkov moramo priznati, da je vprašanje rime in metruma v pesnitvah pogumno in dokaj uspešno rešil.

Lermontov je bil mojster jezika. Njegov stavek je izrazit, blesteč, zdi se, kot bi ga njegov tvorec napisal v enem dihu, zato ima ta verz polet, lahkotnost in polnost. Tak je, kadar pripoveduje dogodke, opisuje ali pa izpoveduje čustva in misli. V prevodu je verz izgubil nekaj svoje gibčnosti, lahkotnosti, poleta in lepote. Ta pomanjkljivost bralca prikrajaša, da ob branju prevoda nima takega užitka, kot mu ga nudi original. Tudi slovesnost, ki veje iz Demona v originalu — temelji pa predvsem na strukturi izraza, kot sta zgradba stavka in uporaba posebnih besed, in na intenzivnem in visokem čustvu — je v prevodu nekoliko splahnela. Do teh dveh pomanjkljivosti je prišlo med drugim tudi zaradi tega, ker je prevajalec razbil značilni zloženi stavek Lermontova, ki polni šestokrat več verzov zapored in daje originalu posebno ritmičnost in vzdušje. Ta zloženi stavek je včasih razbil tako, da ga je razdelil na dva ali več glavnih, med seboj preveč ločenih stavkov. Večkrat je menda zaradi rime dal preveč prostora stvarcem, ki jih je pesnik povedal mimogrede. To je nekoliko porušilo svojevrstno logičnost nizanja posameznih pomenskih odtenkov, kompozicijo in izrazitost stavka. Prevod je zaradi tega postal nekoliko trši, izraz bolj zasekan in zato ne obsuje bralca s tolikšno melodično opojnostjo kot original. Nekatere besedne zveze so povedane v prevodu manj učinkovito kakor v originalu. To so take podrobnosti, kjer je težko poiskati ustrežnejši izraz, posebno še, ker se je hkrati treba ozirati tudi na rime.

Bogastvo asociativnega sveta v izvirniku je prevajalec do precejšnje mere ohranil tudi v prevodu. Male odstranitve včasih ne motijo, ampak slovenskemu bralcu celo več povedo, kot bi povedal dobesedni prevod. Nekoliko osiromašeno je podana asociativnost, ki je izražena z glagoli in pridevniki. Pridevnik je prevajalec precejkrat kar izpustil, čeprav ima v originalu poseben pomen; dobro možnost pa je izbral, kadar je pridevnike nadomeščal z glagolsko in samostalniško zvezo.

Opisi prirode, ki so pri Lermontovu nenavadno lepi, bujni in sugestivni, so v slovenščini sorazmerno najboljše prevedeni. Tu je bilo verjetno tudi najlažje doseči ustrezno popolnost. Človek tudi opazi, da so tisti deli pesnitev, kjer gre za opis, bolje izdelani kot pa mesta, kjer je podano dogajanje. Najteže je bilo verjetno prevajati tiste dele, v katerih so izpovedana čustva in misli. Nekatera taka mesta so se prevajalcu posrečila bolj kot druga. V tovrstnih odlomkih, posebno še, če gre za direktno izpoved, je važna že vsaka beseda.

Opozoril sem na nekaj važnejših značilnosti slovenskih prevodov Lermontova. Pomanjkljivosti, čeprav niso preveč opazne, so krive, da prevod ne zapusti v bralcu tako mogočnega vtisa kot izvirnik. Tisti svojevrstni čar umetnine, ki diha iz izvornika in človeka potegne z vso silo v svoj svet, a je pri vsakem umetniku drugačen, je v prevodu najteže doseči. Teže v poeziji kot v prozi. Vendar mislim, da lahko šele takrat, ko je to doseženo, govorimo, da je prevod adekvaten originalu. Vendar prinašata Klopčičeva prevoda veliko lepot poezije Lermontova. Nekateri deli pesnitev so odlično in duhovito prevedeni. Poslovenitvi sta važna dosežka naše prevodne umetnosti v zadnjih letih in pomenita pomembno preizkušnjo zmožnosti našega pesniškega jezika.

France Novak

GLEDALIŠČE

ZAPISEK O CELJSKEM GLEDALIŠČU

(Konec.)

Širok odmev v slovenski javnosti je dosegel Sylvanusov pasijon z naslovom *Korczak in otroci*. Delo je iz nemščine prevedel upravnik Fedor Gradišnik, režiral ga je Branko Gombač. Snovno posega delo v absurd človeštva, v tisto, kar današnja nemška poštena publicistika označuje z *nazi par excellence*, z *überverbrecher* in podobnimi atributi. Evropska literatura te snovi še ni izčrpala. Erwin Sylvanus, ki je tudi sam pričeval eni od celjskih predstav, je pretresljivo upodobil zgodbo o poljskem židu, zdravniku Januszu Korczaku. Korczak je bil upravnik sirotišča v varšavskem ghetu. Skupaj s svojimi sirotami je odšel na pot v »obljubljeno deželo«, kakor je napovedal otrokom, da bi jim ohranil vero v človeka in prihranil strah pred smrtjo v plinski celici, ter z otroki vred v celici umrl. Predstavo je videlo mnogo ljudi, predvsem mladi ljudje, ki jim je takrat, ko so se Korczak in njegove sirote spremenili v pošastni dim nad Oświęcimom, komaj stekla zibelka in so zanje nacistični *überverbrecherji* zgodovina, o kateri se je treba učiti. Ta zgodovinski debet, ki še ni poravnan v knjigovodstvu človeštva, je prepričljivo in pretresljivo stopil pred nas kakor pred leti Ana Frank. S takimi predstavami streže gledališče svojim najsvetejšim ciljem, je v resnici izraz naše kulturne zavesti in merilo naše reproduktivne moči.

Za oddih sredi sezone je režiser Janez Vrhunc postavil na oder Goldonijevo *Prebrisano vodo*. Z njo je bila prvič v Jugoslaviji uprizorjena *commedia popolare*, ki se je je prijeló ime *commedia dell'arte*. S svetom te komedije nimamo neposrednih čustvenih in miselnih zvez, od njega nas ločijo časi in seveda pomanjkanje starodavne in moderne literature, iz katere je ta *commedia a soggetto* (à canepas), *commedia all'improvviso*, kakor so jo tudi imenovali, zajemala. Kaj končno pomeni galerija stalnih tipov, ki jih je zbrala z vseh vetrov in jih pošiljala na vse vetrove, kaj pomeni vedeti, v čem je njena zgradba, usoda, razvoj in zaton — vse je le ostarel papir, treba pa je čutiti njen utrip, ugotoviti, v čem je njen čar, če ga še ima. Celjska *commedia dell'arte* je pokazala, da ga še ima, da nam lahko marsikaj pove, da ni samo preizkus igralske moči brez namena in pomena. Ta Goldoni, niti ne